

М.Є. ДЕМЧЕНКО, І.М. ПОГОРЄЛОВ, доцент

Визначення сутності поняття «ефективність»

В сучасних економічних умовах в Україні першорядними постають питання ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Їх конкурентоспроможність на ринку, функціонування та розвиток безпосередньо залежать від ефективності діяльності, що і стало передумовою до посилення уваги до даної категорії, а також методичних підходів до її аналізу та оцінки.

Зважаючи на те, що проблема оцінки ефективності набуває особливої актуальності та залишається недостатньо розробленою в наукових дослідженнях, перш ніж розглянути питання оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання, доцільно визначити сутність поняття «ефективність» як економічної категорії.

В дослідженні авторів [1] зазначається, що радянським економістом В. В. Новожиловим було запропоновано наступне тлумачення ефективності: «Ефективність взагалі є відношення корисного ефекту (результату) до витрат на його отримання ... Показники ефективності часто виражаються в зворотній формі, тобто як відношення витрат до ефекту» [2, с. 55]. Він вважав, що «... найбільш ефективним варіантом виробництва будь-якого продукту є не той варіант, який вимагає найменших витрат виробництва цього продукту, а такий варіант, який відповідає загальному мінімуму витрат» [2, с. 119].

У дослідженні Л. М. Чистова [3, с. 291], як ми вважаємо, дається уточнення вищеозначеного тлумачення поняття «ефективність», а саме: ефективність визначається як «концентрація корисних властивостей у вигляді виробленої продукції в розрахунку на одиницю застосовуваних ресурсів в одиницю часу».

В науковому дослідженні західних авторів (Д. Л. Гібсон, Д. Іванцевіч, Д. Х. Доннелі) поняття «ефективність» розглядається у трьох аспектах: а) ефективність як ступінь досягнення цілей організації; б) ефективність як ступінь узгодження інтересів; в) ефективність як ступінь гнучкості, виживаності, адаптації до зовнішнього середовища [1, с. 3].

В роботах американських економістів було введено декілька термінів, які визначають ефективність [1, с. 3-4]: 1) efficiency – економічність; 2) effectiveness – ступінь досягнення мети системи щодо якості продукції та виконання плану; 3) productivity – продуктивність (співвідношення обсягу продукту та відповідних витрат ресурсів); 4) profitability – прибутковість; 5) innovation – нововведення; 6) quality of work life – якість трудового життя.

За Парето ефективність визначається «... як граничний результат у вигляді віддачі виробничої системи без нанесення шкоди будь-кому іншому» [4, с. 119].

Для оцінки економічної ефективності функціонування була запропонована логістична концепція управління підприємством, яка базується на відношенні «фактичний ефект / потенційний (оптимальний, максимально досяжний)

ефект». З цієї позиції основним критерієм економічної ефективності є «максимізація якості руху та використання обмежених ресурсів» [5, с. 88].

Також можливі наступні форми ефективності як міри наближення до оптимуму [1, с. 5]: 1) величина корисного результату, отриманого при визначених витратах ресурсів; 2) витрати ресурсів, які необхідні для досягнення визначеного результату.

З іншої точки зору, ефективність розглядається як характеристика стану економічної системи будь-якої суспільно-економічної формації, при цьому основу методу оцінки ефективності становить виробнича функція (клас економетричних моделей, які відображають кількісний взаємозв'язок між об'ємними показниками факторів виробництва і споживчих цінностей) [6].

У ході проведеного дослідження було розглянуто визначення поняття «ефективність» з точки зору ряду науковців, що надало можливості додати існуючим аспектам поняття ефективності [1] деяку ступінь визначеності в такому аспекті:

– ефективність як співвідношення результатів до відповідних витрат (традиційна система оцінки економічної ефективності) [2];

– ефективність як характеристика якості управління або стану економічної системи [6];

– ефективність як міра наближення до оптимального стану економічної системи [4,5].

Список літератури:

1. *Генкин Б. М.* О показателях эффективности и принципиальных схемах мотивации эффективной работы / *Б. М. Генкин, М. И. Козлова* // Вестник ИНЖЕКОНа. – Сер. Экономика. – 2004. – Вып. 4(5). – С. 3-9.

2. *Новожилов В. В.* Проблемы измерения затрат и результатов при оптимальном планировании / *В. В. Новожилов*. – М. : Наука, 1972.

3. *Чистов Л. М.* Теория эффективного управления социально-экономическими системами. – СПб. : Астерион, 2005. – 575 с. : ил. – [Серия «Учебник для вузов»].

4. *Кузнецов Б. Л.* Эффективность корпоративного развития / *Б. Л. Кузнецов, С. Б. Кузнецова, Ф. И. Андреева* // Экономическая синергетика: Ответы на вызовы и угрозы XXI века : сб. науч. тр. / под ред. д-ра техн. наук, проф. Б. Л. Кузнецова. – Набережные Челны : Изд-во Камской гос. инж.-экон. акад., 2005. – С. 119-126.

5. *Сидоров И. И.* Логистическая концепция управления предприятием / *И. И. Сидоров*. – СПб. : ДНТП общества «Знание» : ИВЭСЭП, 2001. – 168 с.

6. *Гизатуллин Х. Н.* К проблеме создания системы управления предприятием в условиях переходной экономики / *Х. Н. Гизатуллин* // Труды Всероссийского симпозиума по экономической теории. – Екатеринбург : Институт экономики УрО РАН, 2003. – С. 31-44.